

บทความวิชาการ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา

ORGANIZED ACTIVE LEARNING BY INSTRUCTIONAL MODEL WITH CASE-BASED

ปรียา สมพีช

Preeya Sompuet

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

preeya_s11@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอกรอบแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้เป็นผู้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวต่อการเรียนรู้ และสร้างความกระตือรือร้นด้านความรู้คิด การเรียนรู้เชิงรุกจึงมีบทบาทช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น บทบาทของผู้สอนจะเปลี่ยนเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ได้ลงมือกระทำเพื่อพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคต

รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เสนอกรณีศึกษาให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเคราะห์ ค้นคว้าหาข้อมูลจากสถานการณ์ที่ได้รับ นับเป็นรูปแบบการสอนที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเปิดมุมมองที่กว้างขึ้นตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมีความคิด ที่ละเอียดรอบคอบ รู้จักวางแผนการปฏิบัติ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติอย่างเต็มตามศักยภาพ

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา การเรียนการสอน

ABSTRACT

This article aims to provide a framework to Active learning using Case studies. To develop the learners in the 21st century to become the critical thinking skills, teamwork and problem-solving skills. Active learning is the teaching method appropriate learning that aims to understand, and knowledge that can be applied in everyday life. Encourage learners awake to learn, and generate enthusiasm for the Meta cognition. The active learning role, enables the achievement of higher learning. The role of the teacher will change the design and facilitate of learning. Learners are required to participate in learning activities and practice to develop skills in the pursuit of self-knowledge, higher-order thinking skills, problem-solving and knowledge to future applications.

Instructional model with case-based to learn that the students have participated in the review, analysis, synthesis, researching information from the situation gets. It is a teaching technique that requires interaction between the student and the teacher and the learner to learner. To discuss and open aspects well as to find solutions to various problems. The Learner had the idea carefully, had planning practice and can encourage learners to develop their full potential.

Keywords: active learning, instructional model with case-based, learning and teaching

บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตราที่ 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพและมาตราที่ 1) 24) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การ

จัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาและ (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รัก การอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา 2552 ที่ต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาศักยภาพด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ และทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวเป็นความสามารถของผู้เรียน

ที่ทำให้สามารถเรียนรู้แบบนำตนเองและเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติอย่างเต็มตามศักยภาพ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและแพร่หลาย

การเรียนการสอนเชิงรุกเป็นวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวต่อการเรียนรู้ และสร้างความกระตือรือร้นด้านความรู้คิดมากกว่าวิธีการสอนโดยการท่องจำเพียงอย่างเดียว การเรียนการสอนเชิงรุกจึงมีบทบาทช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น ผู้เรียนจะเกิดความพึงพอใจในรูปแบบการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ลงมือกระทำ (active learning) มากกว่าการที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้เพียงอย่างเดียว (passive learning) (Sweeller, 2006) ผู้เรียนสามารถร่วมกิจกรรมการแสวงหาความรู้ที่ผู้สอนกำหนด อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอนได้ถูกต้องและลึกซึ้ง เกิดความคงทนถาวร ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้เป็นอย่างดี เกิดความสนุกสนานจากกิจกรรมที่จัดขึ้นในการเรียนการสอนและสามารถบูรณาการความรู้ที่ได้ให้เกิดประโยชน์ เป็นผลสืบเนื่องมาจากผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมหรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การเรียนการสอนเชิงรุกสามารถสร้าง

องค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการสร้างกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน มีกิจกรรมสอดแทรกให้ผู้เรียนทำไปพร้อม ๆ กับการฟังบรรยาย มีกิจกรรมกลุ่ม หรือกิจกรรมออนไลน์ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวในการเรียนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงจัดได้ว่าการเรียนการสอนเชิงรุกเป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง เนวานนิตย์ สงคราม (2555)

ศักดิ์ดา ไวกิจภิญโญ (2548) ได้กล่าวว่าการเรียนการสอนเชิงรุกควรประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๆ คือ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง คือ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล รวมทั้งผู้เรียนมีทัศนคติที่อยากเรียนรู้ ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา (instructional model with case-based) จัดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกรูปแบบหนึ่ง เป็นการเรียนรู้โดยการนำกรณีศึกษามาอภิปราย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ประกอบการคิด (Ward, 1998) โดยผู้เรียนมีการค้นหาหาข้อมูลจากสถานการณ์ที่ได้รับ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประกอบการตัดสินใจหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาให้กับกรณีศึกษา อย่างมีเหตุมีผล การเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษาเป็นเทคนิคการสอนที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งผู้สอนจะต้อง

จัดเตรียมข้อมูล แนวทางการแก้ปัญหา และโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นปัญหา ร่วมกัน เพื่อเปิดมุมมองที่หลากหลายของปัญหา และแนวทางในการตัดสินใจที่หลากหลายด้วย

การเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา ทำให้ผู้เรียนมีความคิดที่ละเอียดรอบคอบ สามารถค้นหาข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล บ่งบอกวิถีทางปฏิบัติในอนาคต รู้จักวางแผนการปฏิบัติ รู้จักแยกแยะข้อมูลที่สำคัญ ระบุและวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ ตลอดจนแนวทางแก้ไขได้ ผู้เรียนสามารถระบุข้อมูลสำคัญที่ใช้สำหรับการวางแผนและการตัดสินใจ ผู้เรียนจะได้ฝึกปฏิบัติการเสาะแสวงหาข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจาก

นี้ผู้เรียนมีโอกาสดูความคิดเห็นและอภิปราย รับฟังทัศนะและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้มีทักษะการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ รวมถึงการพัฒนาทักษะการเขียนความเรียง และการเรียนรู้ด้วยกรณีมีคุณค่าทำให้ผู้เรียนมีวุฒิภาวะ มีความพร้อมในการตัดสินใจด้วยค่านิยมและสติปัญญาที่ถูกต้องเหมาะสม

ด้วยหลักการและแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกโดยใช้กรณีศึกษา บทความนี้จึงมุ่งเน้นการนำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนเชิงรุกโดยใช้กรณีศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างแท้จริง

เปรียบเทียบลักษณะสำคัญของการเรียนเชิงรุกกับการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา

ลักษณะสำคัญของการเรียนเชิงรุก	ลักษณะสำคัญของการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา
1. เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น	1. กรณีศึกษาทำให้ผู้เรียนเรียนแบบกระตือรือร้น และสามารถจัดให้เรียนเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาจากกรณีศึกษา ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถบูรณาการความรู้ได้	2. กรณีศึกษา ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการเผชิญปัญหาที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ไม่มีรูปแบบตายตัว ผู้เรียนจึงต้องมีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่ใหม่และสอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ
3. ผู้สอนเป็นเพียงผู้ดูแล กำกับ และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรงให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง	3. ผู้สอนจะต้องเป็นผู้เตรียมกรณีศึกษาที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา บางครั้งอาจต้องเป็นผู้แนะนำเสนอกรณีศึกษา และคอยอำนวยความสะดวกในการเรียน รวมทั้งคอยสนับสนุนและเสริมแรง
4. ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ ตลอดจนประเมินผลเป็น	4. กรณีศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษา

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา มีลักษณะใกล้เคียงกันในองค์ประกอบ วิธีการ ทั้งด้าน ผู้สอน ผู้เรียน และการเปิดโอกาสในการเรียน ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ และสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ การเรียนด้วยกรณีศึกษาจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ชัดเจนในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ลึก รู้จริง เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

แนวทางการจัดการเรียนเชิงรุกโดยใช้รูปแบบการสอนด้วยกรณีศึกษา

การเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา ถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการแก้ปัญหา ช่วยพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้ง ความรู้ ทักษะ การคิดวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้ การตัดสินใจ การสื่อสาร รวมทั้งทักษะทางสังคม ซึ่งได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการเรียนด้วยกรณีศึกษาสรุปได้ดังนี้ รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำเสนอเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือการจำลองสภาพการณ์ที่เหมือนจริง ในรูปแบบสื่อที่หลากหลาย อาจนำเสนอในรูปแบบข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดิทัศน์ ฯลฯ โดยให้ข้อมูลรายละเอียดที่ครบถ้วน เพื่อจัดหาสถานการณ์ให้กับผู้เรียนตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์หลักการแนวคิด ทฤษฎี ในการวิเคราะห์และตัดสินใจ (Ward, 1988) โดยผู้เรียนต้องค้นคว้าหาข้อมูลจากเรื่องเล่าหรือสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อตอบคำถามจากกรณีศึกษา นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจในการหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาให้กับ

กรณีศึกษา อย่างมีเหตุมีผล แล้วสรุปแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาที่เห็นว่าดีที่สุด เหมาะสมที่สุด และอำนวยความสะดวกมากกว่าแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาอื่น ๆ เป็นการสอนที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน

องค์ประกอบของการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา

การเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ผู้สอน ทำหน้าที่ในการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ จัดเตรียมกรณีศึกษาที่สอดคล้องกับเนื้อหา และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. ผู้เรียน ควรแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยตามความเหมาะสม โดยมีสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน กลุ่มย่อยสามารถคิดวิเคราะห์และพิจารณาทางเลือกได้ดีกว่าผู้เรียนเพียงลำพัง
3. กรณีศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา เกิดการอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีเนื้อหาที่อยู่บนพื้นฐานความจริง และมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียน มีจุดเน้นเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ปัญหา
4. บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมในการเรียนที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระทางความคิด สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง จัดให้มีการอภิปรายร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีความคิดเห็นที่หลากหลาย และแนวทางการแก้ปัญหาที่มากกว่าการรับทราบกรณีศึกษาเพียงคนเดียว

ขั้นตอนการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้อธิบายขั้นตอนการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษาไว้หลายท่านและแตกต่างกัน เช่น Barkley, Cross and Major (2005) แบ่งขั้นตอนการเรียนด้วยกรณีศึกษาเป็น 6 ขั้นตอน ทิศนา ขแมณี (2551) สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2551) สุตติเทพ ศิริพิพัฒน์กุล (2553) ปรียา สมพีช (2556)

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการเรียนด้วยกรณีศึกษา แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นกำหนดปัญหาและทำความเข้าใจให้ผู้เรียนได้อ่านทำความเข้าใจกับเนื้อหาในกรณีศึกษา จับประเด็นสำคัญให้ได้ และเข้าใจความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ
2. ขั้นวินิจฉัยและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ผู้เรียนสามารถระบุปัญหาต่าง ๆ ที่ได้จากกรณีศึกษา พิจารณาสาเหตุหรือความสัมพันธ์ของปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
3. ขั้นเสนอแนวทางการแก้ปัญหาสามารถเสนอแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย พิจารณาทางเลือกอย่างรอบคอบ และจัดลำดับความสำคัญของวิธีแก้ปัญหาลำดับต่าง ๆ
4. ขั้นตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงผลดีผลเสียและผลกระทบของแนวทางในการแก้ปัญหา ประเมินและตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมที่สุด
5. ขั้นสรุปและนำเสนอผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปจากกรณีศึกษาและนำเสนอผลที่ได้จากกรณีศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
6. ขั้นประเมินผล ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น

การสังเกต การตรวจผลงาน การทำแบบทดสอบ เป็นต้น

ประเภทของกรณีศึกษา

ก่อนจัดการเรียนด้วยกรณีศึกษา และสร้างกรณีศึกษาผู้สอนจะต้องเลือกก่อนว่าจะใช้กรณีศึกษาประเภทใด ซึ่งกรณีศึกษามีหลากหลายประเภท จากการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ได้แก่

1. กรณีศึกษาแบบสถานการณ์ (situation case) เป็นกรณีศึกษาที่เสนอข้อมูล การเล่าเรื่อง เหตุการณ์ให้เห็นสภาพความเป็นจริงและปัญหาที่เกิดขึ้น อาจเป็นเรื่องจริงหรือสมมติขึ้น เพื่อมุ่งแก้ปัญหาโดยใช้ฝึกการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาร่วมกันแสดงอภิปรายและความคิดเห็นในการแก้ปัญหา ซึ่งในกรณีศึกษาแบบสถานการณ์นี้จะไม่มี การตัดสินใจมาให้ Reynolds (1980) ได้อธิบายว่ากรณีศึกษาแบบสถานการณ์เป็นกรณีศึกษาที่นิยมใช้ ทั้งนี้เพราะเป็นการเล่าเรื่องจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ในการแก้ปัญหาที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ตาม นอกจากนี้ Cololado State University (2010) ยังอธิบายว่ากรณีศึกษาแบบสถานการณ์เป็นการเล่าเรื่องสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงหรือสมมติขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ มุ่งแก้ปัญหา ร่วมกันโดยไม่มี การตัดสินใจมาให้ เหมาะสำหรับการฝึกแก้ปัญหาที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาได้อย่างเต็มที่จากเหตุการณ์ที่ชี้ให้เห็นสภาพปัญหาจริงที่เกิดขึ้น เพื่อมุ่งแก้ปัญหาโดยให้สมาชิกในทีมได้แสดงความคิดเห็น

ปรียา สมพีช (2556) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้กรณีศึกษา ตามแนวโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรอง และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีฟสื่อมวลชน สำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ราชภัฏ งานวิจัยดังกล่าวได้เลือกกรณีศึกษาแบบ สถานการณ์ (the situation case) โดยพิจารณา จากความเหมาะสมในการให้ผู้เรียนได้เผชิญกับ สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรม วิชาชีฟ และสามารถตัดสินใจปฏิบัติได้โดยไม่ขัดต่อ จริยธรรมวิชาชีฟ

ตัวอย่างกรณีศึกษาที่เป็นสถานการณ์ ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมวิชาชีฟสื่อมวลชน

กรณีศึกษา เรื่อง “หมอปลอม”

วันหนึ่งมีผู้โทรศัพท์มาแจ้งทางบรรณาธิการ ว่าขณะนี้มี้เด็กนักเรียนโรงเรียนแห่งหนึ่งและ ผู้ปกครองกำลังตื่นตกใจกลัวว่าตนเองจะได้รับเชื้อ โรคเอดส์ อันเนื่องจากการตรวจสุขภาพประจำปี ของโรงเรียน แต่คุณหมอมือตรวจสุขภาพไม่มีการ เปลี่ยนเข็ม โดยใช้เข็มร่วมกัน ดังนั้นบรรณาธิการ จึงมอบหมายข่าวชิ้นนี้ให้ท่านรับผิดชอบ

จากการสืบค้นข้อมูลพบว่า โรงเรียน แห่งนี้ ได้จัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีโดยว่า จ้างบริษัทแห่งหนึ่งเข้าตรวจสุขภาพของบุคลากร และนักเรียนของโรงเรียน ซึ่งบริษัทแห่งนี้เคย มีชื่อเสียงในเรื่องการตรวจสุขภาพและเป็นที่ยอมรับ ของคนในจังหวัดนั้นมากกว่า 10 ปี แต่ในช่วง 23- ปี ทางบริษัทมีปัญหอันเนื่องมาจากคุณหมอก่อตั้ง บริษัทได้เสียชีวิต คุณหมอท่านอื่นได้ลาออกจาก บริษัทไปจัดตั้งโรงพยาบาลเอกชนเหลือเพียงผู้ช่วย หมอและผู้ช่วยพยาบาลเท่านั้น แต่พวกเขาเหล่านี้

สามารถทำการตรวจสุขภาพได้ เนื่องจากเป็นผู้ช่วย คุณหมอมามากหลายปี ประกอบกับช่วงปีดังกล่าวบริษัท ขาดทุนอย่างต่อเนื่องทำให้เงินทุนลดน้อยลง เป็นผล ให้ไม่สามารถลงทุนจ้างคุณหมอและจัดซื้ออุปกรณ์ การแพทย์ได้ครบถ้วน

ขณะที่กำลังสืบค้นข้อมูลในกรณีนี้อยู่ คุณ ได้รับรางวัลท่องเที่ยวเกาหลีฟรี จากการส่งฝา เครื่องดื่มชาเขียวยี่ห้อหนึ่ง ชิงโชค และจะต้องเดิน ทางภายในสัปดาห์นี้ คุณจะต้องมีการเตรียมตัว ในการจัดทำหนังสือเดินทาง เตรียมเสื้อผ้า ทำให้ ไม่สามารถลงพื้นที่สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมได้

2. กรณีศึกษาแบบตัดสินใจ (decision case) เป็นกรณีศึกษาที่เสนอข้อมูลจากสถานการณ์ ที่ต้องมีการตัดสินใจในการแก้ปัญหาจากกรณีศึกษา นั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ ร่วมกัน อภิปรายแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม ประกอบ การตัดสินใจสร้างทางเลือกหรือทางออกในการแก้ ปัญหาจากกรณีศึกษา Duin et al. (1996) กล่าวว่า กรณีศึกษาแบบตัดสินใจ มีบทบาทที่ช่วยให้เกิดการ พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาของผู้เรียนรายบุคคล ได้ เหมาะสำหรับการฝึกตัดสินใจแสดงความคิดเห็น จากเหตุการณ์และการตัดสินใจในการแก้ปัญหาจาก กรณีศึกษา สุตitech ศิริพิพัฒน์กุล (2553) ได้เลือก ใช้กรณีศึกษาแบบสถานการณ์ (situation case) และกรณีศึกษาแบบตัดสินใจ (decision case) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกรณีศึกษาที่ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกรณีศึกษา ต่างกัน

ตัวอย่างกรณีศึกษาแบบตัดสินใจหัวข้อ สารสนเทศกับการจัดการความรู้

บริษัทเร่งด่วน โลจิสติก (ประเทศไทย) จำกัด ได้ตัดสินใจจ้างบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งที่มี

ประสบการณ์ด้านการจัดการความรู้ เข้ามาช่วยทุกขั้นตอน ด้วยการศึกษาลักษณะขององค์กรปัญหาที่เกิดขึ้นและตั้งทีมงานการจัดการความรู้ภายในองค์กรขึ้น แต่ก็ยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร รวมถึงพนักงานไม่มีความตระหนักและเข้าใจในเรื่องของการจัดการความรู้ และมองไม่เห็นประโยชน์ว่าจะนำมาใช้อะไรได้บ้าง ซึ่งบริษัทเร่งด่วน โลจิสติก (ประเทศไทย) จำกัด ทำธุรกิจเกี่ยวกับการรับขนส่งเฟอร์นิเจอร์จากโรงงานประกอบซึ่งส่งสินค้าภายในและออกนอกประเทศ ซึ่งประกอบด้วย แผนกต่าง ๆ คือ แผนก Transport แผนก IT support แผนกเคลม และ แผนกบัญชีและการเงิน ซึ่งบริษัทนี้มีพนักงานเข้าออกอยู่ตลอดเวลา ทำให้ขาดพนักงานฝ่ายนั้น และขาดช่วงไม่มีการส่งมอบงาน สอนงานหรือจัดทำระบบสารสนเทศได้เลย เมื่อรับพนักงานมาใหม่ต้องคอยสอนงานประกอบกับพนักงานที่ยังอยู่ ก็ต้องยังต้องเรียนรู้งานอยู่เช่นกัน

การสร้างกรณีศึกษา

กรณีศึกษา ถือเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกในการเรียนด้วยกรณีศึกษา เพราะเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและท้าทายให้ผู้เรียนเกิดการวินิจฉัย วิเคราะห์ ทำความเข้าใจในกรณีศึกษาให้เข้าใจอย่างท่องแท้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ดังนั้น การเขียนกรณีศึกษาจะต้องมีความสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ต้องมีการศึกษา วิเคราะห์ และวางแผนในการเขียนกรณีศึกษา กรณีศึกษาจะต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่เรียน มีความน่าสนใจ มีความทันสมัย เข้าใจง่าย และมีประเด็นสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนนำไปใช้เพื่อการแก้ปัญหาในกรณีศึกษานั้นได้

Herreid (2006) กล่าวว่า การนำกรณีศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอนที่ดีที่สุดนั้นผู้สอนควรเขียนขึ้นสำหรับชั้นเรียนนั้น ๆ โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะแต่ละรายวิชาจะมีความแตกต่างกันและ ผู้สอนแต่ละคนก็แตกต่างกัน จึงต้องมีการปรับแต่งกรณีศึกษาสำหรับแต่ละรายวิชา พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำกรณีศึกษา หลากหลายวิธี โดยอาจนำมาจากบทความในวารสาร หนังสือพิมพ์ นวนิยาย หนังสือ วิทยุทัศน์ รายการโทรทัศน์ และ ภาพยนตร์

การสร้างกรณีศึกษาโดยทั่วไป มักจะเขียนเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนปิดท้าย เมื่อเขียนกรณีศึกษาเสร็จแล้ว ควรมีการทดลองนำไปใช้สอนก่อน เพื่อทดสอบดูปฏิกิริยาของผู้เรียนว่าเป็นไปในแนวทางที่ต้องการหรือไม่ เพื่อนำมาปรับปรุงและทดลองใช้อีกจนแน่ใจว่ากรณีศึกษานั้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ได้

ขั้นตอนการสร้างกรณีศึกษาแบบสถานการณ์ มีดังนี้

1. เลือกประเด็นหัวข้อของปัญหา กรณีเหตุการณ์ ควรเป็นประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน
2. กระบวนการหาข้อเท็จจริง โดยตั้งสมมติฐานจากความจริงที่รวบรวมมาได้ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือจากกรณีศึกษาจริง
3. สร้างโครงร่างของกรณีศึกษา
4. เขียนรายละเอียดของกรณีศึกษาหรือเนื้อเรื่องที่สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการอภิปรายและหาทางแก้ปัญหา
5. จุดสิ้นสุดของการนำพาไปสู่การอภิปราย

ประโยชน์ของการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา

การเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ปัญหาจากกรณีศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ การเรียนรู้จากกรณีศึกษาที่เป็นบทเรียนที่ดีที่สุดที่ช่วยสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ช่วยพัฒนาทักษะการตั้งคำถาม และการกล้าแสดงออกของผู้เรียนในการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยุ่งยาก ซับซ้อน หรือไม่มีรูปแบบตายตัวได้ โดยวิธีการแก้ปัญหาหรือทางออกของปัญหาสถานการณ์นั้นผู้เรียนคิดค้นหาแนวทางด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความนับถือ และมีทักษะการโต้แย้งที่มีคุณภาพ และถือเป็นวิธีการเรียนที่มีการเตรียมผู้เรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ นอกจากผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนด้วยกรณีศึกษาแล้ว ผู้สอนสามารถพบมุมมองใหม่ ๆ จากปัญหาเก่า ๆ ได้ เกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับผู้เรียนอีกด้วย

นอกจากนี้ การเรียนการสอนในยุคเทคโนโลยีการสื่อสาร ผู้สอนสามารถออกแบบบทเรียนออนไลน์ เพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการเรียนของผู้เรียนผ่านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในรูปแบบต่าง ๆ นักการศึกษาจึงให้ความสนใจในการบูรณาการการเรียนด้วยกรณีศึกษาเข้ากับบทเรียนออนไลน์มากขึ้น เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (learning outcome) โดยเฉพาะความสามารถในการแก้ปัญหามากขึ้น เพราะปัญหาเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องพบในชีวิตประจำวัน มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการนำกรณีศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน

ออนไลน์ Dabbagh (2002) พบว่า กรณีศึกษาที่จัดเตรียมบนเว็บจะสามารถสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่มีหลากหลายรูปแบบ สามารถเก็บและเรียกใช้ข้อมูล ได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย Maria, Ilias and Maria (2010) ได้ศึกษานำการเรียนการสอนออนไลน์ไปใช้สนับสนุนการเรียนด้วยกรณีศึกษาพบว่า ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้จากการประเมินตามสภาพจริง ผู้เรียนให้ความสนใจปัญหาที่ได้จัดเตรียมไว้ และการเรียนการสอนออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนได้มากยิ่งขึ้น

สรุป

การเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองที่ทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคต ซึ่งการเรียนด้วยกรณีศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ ผู้สอน ผู้เรียน กรณีศึกษา และบรรยากาศในการเรียน ผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจถึงขั้นตอนการเรียนด้วยกรณีศึกษา เลือกประเภทของกรณีศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาวิชา และควรสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าตอบ และมีความสุขทุกการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาควรเลือกใช้กรณีศึกษาแบบสถานการณ์หรือกรณีศึกษาแบบตัดสินใจ ผู้สอนจะต้องดำเนินการเขียนกรณีศึกษาให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แชมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. การวิจัยเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียา สมพีช. (2556). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน สำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ ไชกิจเจริญญโญ. (2548). สอนอย่างไรให้ Active Learning. วารสารนวัตกรรมการเรียนการสอน. 2, 12-15.
- สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. (2551). 21 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- สุติเทพ ศิริพิพัฒนกุล. (2553). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเรียนรู้เป็นทีมของนิสิตปริญญาบัณฑิตด้วยรูปแบบการเรียนแบบผสมผสานที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกรณีศึกษาและเทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2545). หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สมศ.
- Barkley, E.F., Cross, K.P., and Major, C.H. (2005). Collaborative Learning Techniques : A Handbook for College Faculty. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Colorado State University. (2010). Case Studies. Retrived from <http://writing.colostate.Editionu/guides/research/casestudy/com2b1.cfm>
- Dabbagh, 2002, Case Designs for Ill-Structured Problems: Analysis and Implications for Practice. Journal of Educational Multimedia and Hypermedia. 18(2), 24-29.
- Herreid, C. F. (2006). The Case Study Method in the STEM Classroom. Journal of Metropolitan Universities. 17(4), 30-40.

- Maria, B., Ilias, V., and Maria, G. 2010. Supporting the Implementation of Case Activities Using e-Learning Technologies. **Learning and Instruction in the Digital Age**, Springer New York.
- Reynolds, J.I. (1980). **Case Method in Management Development : Guide for Effective Use**. ILO Publication.
- Sweller, J. (2006). **The worked example effect and human cognition: Learning and Instruction**. New Jersey: Educational Technologies.
- Ward, R. 1998. Active, Collaborative and case-based learning with Computer-based case Scenarios. **Computer in Education**. 30(1), 103-110.